

Spoločenstvá *Scirpetum sylvatici* a *Epilobio palustri-Juncetum effusi* na Borskej nížine

Communities *Scirpetum sylvatici* and *Epilobio palustri-Juncetum effusi* in the Borská nížina Lowland

MIROSLAVA MALOVCOVÁ-STANÍKOVÁ

Šomodská 32, 920 01 Hlohovec, malovcova.miroslava@javys.sk

Abstract: Relevés of the associations *Scirpetum sylvatici* and *Epilobio palustri-Juncetum effusi* were recorded in 1999 and 2000. The communities occur on alluviums of brooks and in deeper terrain depressions of wet meadows in the studied area. At present the existing sites of the communities are endangered especially by draining of localities and absence of mowing.

Keywords: West Slovakia, wet meadows, vulnerable communities.

Úvod

Spoločenstvo *Epilobio palustri-Juncetum effusi* predstavuje druhovo pestré travinnobylinné porasty, spoločenstvo *Scirpetum sylvatici* je charakteristické predovšetkým dominanciou jedného druhu. Obidve spoločenstvá sa viažu na stanovištia s kolísajúcou hladinou podzemnej vody, bez povrchových záplav. Stanovištia sa vyznačujú eu- a mezotrofnými pôdami s trvale zvýšenou vlhkosťou. V minulosti boli porasty kosené a získaná biomasa sa využívala ako stelivo. Dnes sú tieto plochy často nevyužívané.

Stručná charakteristika územia

Borská nížina patrí do systému nížin, ktoré sú súčasťou Viedenskej panvy (Lukniš & Plesník 1961). Na severe je ohraničená alúviom rieky Myjava, na západe riekou Morava a na východe pohorím Malé Karpaty. Borská nížina spolu s priľahlými západnými svahmi Malých Karpát patrí k dolnej časti povodia Moravy (Povincová & Zaťko 1981). V podstatnej časti územia dosahujú priemerné ročné teploty vzduchu asi 9,5 °C a priemerný ročný úhrn zrážok sa pohybuje okolo 600 mm (Plesník 1981). Na základe fyto geografického členenia sa Borská nížina zaraďuje do oblasti Pannonicum obvodu eupanónskej xerothermnej flóry Eupannonicum (Futák 1984).

Metodika

Fytcenologický výskum bol realizovaný vo vegetačných sezónach v rokoch 1999 a 2000. Pri fytcenologickom výskume rastlinných spoločenstiev a pri syntetickom spracovaní boli použité metódy züriško-montpellierskej školy (Braun-Blanquet 1964). Údaje boli uložené do centrálnej databázy fytcenologických zápisov (Hegedúšová 2007).

Mená vyšších rastlín sú uvedené podľa zoznamu vyšších rastlín Slovenska (Marhold 1998). Zaradenie druhov do zväzov a triedy v tabuľke a názvy syntaxónov sú použité v zmysle expertného systému na identifikáciu travinnobylinnej vegetácie (Janišová et al. 2007). Kategórie ohrozenosti a vzácnosti taxónov vyšších rastlín sú uvedené podľa práce Feráková et al. (2001).

Výsledky a diskusia

Syntaxonomický prehľad

***Molinio-Arrhenatheretea* Tüxen 1937**

Calthion palustris Tüxen 1937

Scirpetum sylvatici Raški 1931

Potentillion anserinae Tüxen 1947

Epilobio palustri-Juncetum effusi Oberdorfer 1957

1. *Scirpetum sylvatici*

Spoločenstvo *Scirpetum sylvatici* na území Borskej nížiny zaznamenala Balátová-Tuláčková (1968) a Malovcová-Staniková (2001). Z ostatného územia Slovenska ho uviedli Špániková (1983) a Hadač et al. (1986). Revízia spoločenstva je publikovaná v práci Janišová et al. (2007).

Tieto druhovo chudobné porasty sa v študovanom území vyskytujú v terénnych depresiách v blízkosti vodných tokov. Priemerná pokryvnosť porastov je 100 % a priemerný počet druhov v zápise 11.

V porastoch tejto asociácie neboli zaznamenané žiadne vzácne a ohrozené druhy. Podľa tabuľky (viď Tab. 1) je proces ruderalizácie zachytený v zápise č. 5.

Porasty spoločenstva *Scirpetum sylvatici* sú na území Borskej nížiny ohrozované vysychaním a obmedzovaním pravidelného kosenia lokalít výskytu.

2. *Epilobio palustri-Juncetum effusi*

Rozšírením spoločenstva sa v rámci Československa zaoberala Blažková (1971). Z územia Borskej nížiny ho uviedla Malovcová-Staniková (2001). Ďalší autori, ktorí prispeli k poznaniu spoločenstva na území Slovenska sú Neuhäuslová-Novotná (1968) a Hadač et al. (1986). Revízia spoločenstva je publikovaná v práci Janišová et al. (2007).

Porasty spoločenstva *Epilobio palustri-Juncetum effusi* sa v sledovanom území vyskytujú v terénnych zníženinách vlhkých lúk. Priemerná pokryvnosť porastov je 97 % a priemerný počet druhov v zápise 16.

Medzi menej ohrozené druhy patrí *Veronica scutellata* (LR:nt). V blízkosti študovaných porastov sa vyskytoval ohrozený druh *Hydrocotyle vulgaris* (CR).

Floristické zloženie spoločenstva *Epilobio palustri-Juncetum effusi* dokumentujú fytoecologické zápisy:

Zápis č. 1. Borská nížina, Lakšárska Nová Ves, Šišoláky, východne od osady, 48°34'00" s. š., 17°11'90" v. d., 7469a, plocha 25 m², E₁ 100 %, E₀ 5 %, 7. 8. 2000, M. Malovcová-Staniková.

E₁: *Juncus effusus* 5, *Epilobium ciliatum* 3, *Lysimachia vulgaris* 2, *Cirsium arvense* 1, *Dactylis glomerata* 1, *Holcus lanatus* 1, *Solidago gigantea* 1, *Carex hirta* +, *Galium uliginosum* +, *Lychnis flos-cuculi* +, *Ranunculus flammula* +, *Rumex crispus* +, *Veronica scutellata* +, *Vicia cracca* +, *Persicaria maculosa* r, *Stellaria media* r.

E₀: *Brachythecium rutabulum* 2.

Zápis č. 2. Borská nížina, Lakšárska Nová Ves, severne od obce, východne od hranice NPR Zelenka, 48°34'00" s. š., 17°12'00" v. d., 7469a, plocha 25 m², E₁ 95 %, E₀ 5 %, 15. 8. 2000, M. Malovcová-Staniková.

E₁: *Juncus effusus* 5, *Lysimachia vulgaris* 2, *Lythrum salicaria* 2, *Ranunculus repens* 2, *Potentilla anserina* 2, *Agrostis canina* 1, *Carex rostrata* 1, *C. vulpina* 1, *Deschampsia cespitosa* 1, *Epilobium ciliatum* 1, *Persicaria amphibia* 1, *Poa trivialis* 1, *Carex nigra* +, *Phalaroides arundinacea* +.

E₀: *Drepanocladus aduncus* 2.

Zápis č. 3: Borská nížina, Plavecký Mikuláš, severozápadne od obce, 800 m severne od horárne Haluška, 48°30'00" s. š., 17°20'00" v. d., 7469d, plocha 25 m², E₁ 95 %, 30. 8. 2000, M. Malovcová-Staniková.

E₁: *Juncus effusus* 5, *Ranunculus repens* 3, *Persicaria amphibia* 2, *Carex acuta* 1, *Juncus articulatus* 1, *Lysimachia nummularia* 1, *Scirpus sylvaticus* 1, *Equisetum palustre* +, *Galium palustre* +, *Glyceria declinata* +, *Lycopus europaeus* +, *Lythrum salicaria* +, *Potentilla anserina* +, *Rorippa palustris* +, *Rumex crispus* +.

Porasty spoločenstva *Epilobio palustri-Juncetum effusi* sú na území Borskej nížiny ohrozované vysychaním stanovišť a obmedzovaním pravidelného kosenia vlhkých lúk.

Porasty spoločenstiev *Scirpetum sylvatici* a *Epilobio palustri-Juncetum effusi* sú rozšírené na celom území Slovenska, od nížin do montánneho stupňa. Najviac ohrozované sú v nížinách a to najmä zmenou využívania resp. žiadnym využívaním. Nekosené plochy podliehajú sekundárnej sukcesii (nálet semenáčikov drevín).

Literatúra

- Balátová-Tuláčková, E. 1968. Grundwasserganglinien und Wiesengesellschaften. (Vergleichende Studie der Wiesen aus Südmähren und der Südslowakei). Přírodověd. Pr. Ústavu ČSAV. 2: 1–37.
- Blažková, D. 1971. *Junco inflexi-Menthetum longifoliae* Lohm. 1953 und *Epilobio-Juncetum effusi* Oberd. 1957 in der Tschechoslowakei. Folia Geobot. Phytotax. 6: 271–279.
- Braun-Blanquet, J. 1964. Pflanzensoziologie. Grundzüge der Vegetationskunde. Ed. 3. Springer, Wien; New York. 865 p.
- Feráková, V., Maglocký, Š. & Marhold, K. 2001. Červený zoznam paprad'orastov a semenných rastlín Slovenska (december 2001). In Baláž, D., Marhold, K. & Urban, P. (eds.). Červený zoznam rastlín a živočíchov Slovenska. Ochr. Prír. 20 (Suppl.): 44–77.
- Futák, J. 1984. Fytogeografické členenie Slovenska. In Bertová, L. (ed.), Hlavaček, A., Holub, J., Jasičová, M., Šourková, M. & Zahradníková, K. Flóra Slovenska IV/1. Veda, Bratislava. p. 418–419.

- Hadač, E., Andresová, J., Paukertová, J. & Klescht, V. 1986. Čtyři mokřadní rostlinná společenstva Bukovských vrchů na SV Slovenska. Preslia. 58: 339–347.
- Hegedúšová, K. 2007. Centrálna databáza fytoecologických zápisov na Slovensku (CDF). Bull. Slov. Bot. Spoločn. 29: 124–129. (<http://ibot.sav.sk/cdf/index.html>).
- Janišová, M., Hájková, P., Hegedúšová, K., Hrivnák, R., Kliment, J., Micháľková, D., Ružičková, H., Řezníčková, M., Tichý, L., Škodová, I., Uhliarová, E., Ujházy, K. & Zaliberová, M. 2007. Travninobylinná vegetácia Slovenska – elektronický expertný systém na identifikáciu syntaxónov. Botanický ústav SAV, Bratislava. 264 p.
- Lukniš, M. & Plesník, P. 1961. Nížiny, kotliny a pohoria Slovenska. Osveta, Bratislava. 134 p.
- Malovcová-Staníková, M. 2001. Zmeny vegetácie mokrých a podmáčaných stanovišť v oblasti Záhorská (Borská) nížina. Bratislava. 119 p. Dizertačná práca, msc., depon. in Botanický ústav SAV, Bratislava.
- Marhold, K., Goliašová, K., Hegedúšová, Z., Hodálová, I., Jurkovičová, V., Kmeťová, E., Letz, R., Micháľková, E., Mráz, P., Peniašteková, M., Šípošová, H., Ťavoda, O. et al. 1998. Papraďorasty a semenné rastliny. In Marhold, K. & Hindák, F. (eds.). Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska. Veda, Bratislava. p. 333–687.
- Neuhäuslová-Novotná, Z., 1968. Beitrag zu den floristisch-phytozoologischen Verhältnissen der Gegend von Lučenec. Biol. Práce Slov. Akad. Vied. 14 (4): 3–70.
- Plesník, P. 1981. Charakteristika klímy Borskej nížiny s ohľadom na niektoré problémy krajiny. Acta Fac. Rer. Natur. Univ. Comen., Geogr. 19: 147–164.
- Povincová, E. & Zaťko, M. 1981. Hydrogeografické pomery Záhorskej nížiny a západných svahov Malých Karpát. Acta Fac. Rer. Natur. Univ. Comen., Geogr. 19: 185–207.
- Špániková, A., 1983. Rastlinné spoločenstvá radu *Molinietalia* W. Koch 1926 na Slovensku. Acta Bot. Slov. A. 7: 9–135.

Lokality zápisov (tab. 1) a ich bližšie údaje:

1. Borská nížina, Studienka, 800 m juž. od obce, niva Rudavy, 48°31'80" s. š., 17°12'10" v. d., plocha 25 m², E₁ 100 %, 3. 8. 2000, M. Malovcová-Staníková.
2. Borská nížina, Malacky, pri km 3 smerom na Studienku, pod štátnou cestou, 48°31'80" s. š., 17°11'80" v. d., plocha 25 m², E₁ 100 %, 1. 8. 2000, M. Malovcová-Staníková.
3. Borská nížina, Prievaly, jz. od vytŕaženého rašeliniska pri Rudave, 48°34'00" s. š., 17°20'10" v. d., plocha 25 m², E₁ 100 %, 6. 6. 2000, M. Malovcová-Staníková.
4. Borská nížina, Dolné Valy, V od osady pri Lakšárskom potoku, 48°34'00" s. š., 17°11'90" v. d., plocha 25 m², E₁ 100 %, 9. 6. 1999, M. Malovcová-Staníková.
5. Borská nížina, Lakšárska Nová Ves, osada Šišoláky, záp. od osady pri Lakšárskom potoku, 48°34'00" s. š., 17°11'90" v. d., plocha 25 m², E₁ 100 %, 31. 5. 1999, M. Malovcová-Staníková.

Tab. 1. Spoločenstvo *Scirpetum sylvatici*.Tab. 1. The association *Scirpetum sylvatici*.

číslo zápisu	1	2	3	4	5	S
počet druhov v zápise	16	14	6	6	12	
<i>Calthion palustris</i>, <i>Scirpetum</i>						
<i>Scirpus sylvaticus</i>	5	5	5	5	4	V
<i>Caltha palustris</i>	2	I
<i>Molinio-Arrhenatheretea</i>						
<i>Lysimachia vulgaris</i>	.	2	.	.	1	II
<i>Poa pratensis</i>	.	.	.	+	+	II
<i>Deschampsia cespitosa</i>	.	1	.	.	.	I
<i>Equisetum palustre</i>	1	I
<i>Lychnis flos-cuculi</i>	1	I
<i>Lythrum salicaria</i>	1	I
<i>Juncus effusus</i>	+	I
<i>Poa trivialis</i>	+	I
konštantné druhy						
<i>Carex acutiformis</i>	+	.	1	+	1	IV
<i>Urtica dioica</i>	.	.	2	1	1	III
<i>Galium aparine</i>	+	.	1	.	1	III
ostatné druhy						
<i>Galium palustre</i>	1	2	.	.	.	II
<i>Lysimachia nummularia</i>	2	1	.	.	.	II
<i>Scutellaria galericulata</i>	2	r	.	.	.	II
<i>Ranunculus repens</i>	1	1	.	.	.	II
<i>Rubus species</i>	.	.	1	.	+	II
<i>Equisetum arvense</i>	.	+	.	+	.	II

Ostatné druhy s výskytom 1 v zápise:

Calystegia sepium 1 (3); *Carex acuta* 1 (1); *C. elongata* 2 (2); *C. hirta* 1 (1); *C. remota* + (2); *Elytrigia repens* 2 (5); *Galeopsis speciosa* + (5); *Glechoma hederacea* 1 (4); *Glyceria declinata* 1 (2); *Humulus lupulus* 1 (5); *Lycopus europaeus* r (2); *Mentha aquatica* 3 (1); *M. longifolia* 2 (1); *Ranunculus flammula* 1 (2); *Solanum dulcamara* 2 (2); *Solidago gigantea* 2 (5).

došlo 19. 9. 2008

prijaté 11. 6. 2009